«Bodies»: η έκθεση των πτωμάτων (Ελένη Ανδρουλάκη)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 11 Μαρτίου, 2009

(ΠΗΓΗ: Ιερά Μητρόπολη Γλυφάδας)

Σ’ αυτή την αλλοτριωμένη εποχή που ζούμε διαστρεβλώθηκαν ακόμα και οι λέξεις. Οι λέξεις απώλεσαν το περιεχόμενό τους και έγιναν συνοδευτικές μιας νέας, αντίστροφης ηθικής που προσπαθεί να επιβληθεί παντού. Για να πάρουν τα όργανα κάποιου ζωντανού ανθρώπου με ασθενή εγκέφαλο, τον βαφτίζουν «πτώμα» και «πτωματικό δότη»· για να προσελκύσουν απενοχοποιημένους θεατές και να κόψουν εισιτήρια βαφτίζουν τα πτώματα «σώματα». Ο λόγος για την πολυδιαφημισμένη έκθεση “Bodies” («Σώματα») η οποία φιλοξενείται από αρχές Φεβρουαρίου στην «Τεχνόπολη» του Δήμου Αθηναίων.

Η αθηναϊκή έκθεση “Bodies” αποτελεί μέρος μιας σειράς παρόμοιων παραγωγών από την αμερικανική εταιρεία “Premier” και τελεί υπό την αιγίδα του Εθνικού Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων (ΕΟΜ), του Δήμου Αθηναίων και του Πολιτιστικού Οργανισμού του Δήμου Αθηναίων. Υπολογίζεται ότι την έκθεση έχουν ήδη επισκεφθεί 11 εκατομμύρια άνθρωποι σε διάφορες πόλεις της Αμερικής και της Ευρώπης. Μάλιστα στην ιστοσελίδα της έκθεσης διαβάζουμε ότι η έκθεση «απευθύνεται σε επισκέπτες όλων των ηλικιών». Έτσι, στις μεγάλες ουρές των επισκεπτών στην «Τεχνόπολη» συρρέουν παιδιά αλλά και σχολεία. Αν η έκθεση είχε ομοιώματα οργάνων και σωμάτων, ποιος θα είχε αντίρρηση και ποιος θα μπορούσε να αμφισβητήσει την ύπαρξη εκπαιδευτικού χαρακτήρα; Αντίθετα όμως από ό,τι νομίζουν κάποιοι, **τα εκθέματα είναι άνθρωποι, αληθινοί νεκροί άνθρωποι** και αυτό εγείρει τεράστια ηθικά, κοινωνικά και θρησκευτικά ζητήματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια από αυτά.

ΖΗΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ : το θέμα του σεβασμού στο νεκρό. Όταν πάμε σε ένα μουσείο, όταν βλέπουμε κάποια έκθεση, έχουμε μπροστά μας και παρατηρούμε αντικείμενα και όχι κάποιους δύστυχους συνανθρώπους μας οι οποίοι, με τη διαδικασία της «πολυμερούς συντήρησης» ή «πλαστινοποίησης»,[1] ησυχία δε βρήκαν ούτε μετά θάνατον. Ποιος νοιάστηκε για τα δικαιώματα των νεκρών; Στην ιστοσελίδα της έκθεσης διαβάζουμε : «στην έκθεση παρουσιάζονται με σεβασμό [!]

αληθινά ανθρώπινα σώματα στην ολότητά τους ή ανά μέρη». Και αναρωτιόμαστε : πώς είναι δυνατόν να υπάρχει σεβασμός όταν ο άνθρωπος γίνεται έκθεμα και μάλιστα με τέτοιον τρόπο; Είναι σεβασμός να εκτίθενται δημόσια -και με εισιτήριο- νεκροί που κλωτσούν μπάλα, ή παίζουν τένις, νεκροί με όλα τα όργανά τους εκτεθειμένα, ή κεφάλια αποκομμένα από τα σώματά τους; Για να μιλήσουμε ειλικρινά, εδώ έχουμε να κάνουμε με προσβολή των νεκρών, κατάλυση του προσώπου τους, ιεροσυλία. Θα μας άρεσε να βλέπαμε έτσι το γονιό μας, το σύζυγό μας, το παιδί μας; Είναι γνωστό ότι από τα αρχαιοελληνικά χρόνια ο νεκρός προστατευόταν και η ταφή του αποτελούσε ύψιστο, ιερό καθήκον των ζώντων. Για τους χριστιανούς, το σώμα ενταφιάζεται με σεβασμό και ευλάβεια, διότι θεωρείται ναός του Αγίου Πνεύματος. Αλλά και για τον οποιοδήποτε άνθρωπο η ανθρώπινη αξιοπρέπεια αποτελεί συνταγματικό του δικαίωμα, το οποίο στην συγκεκριμένη περίπτωση προσβάλλεται κατάφωρα. Μάλιστα, το άρθρο 365 του Ποινικού Κώδικα κάνει λόγο για το αδίκημα της «προσβολής της μνήμης του νεκρού». Εμείς αυτά τα διαγράφουμε;

ΖΗΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ : το θέμα της προέλευσης των πτωμάτων και της απουσίας συναίνεσης. Πολλά έχουν γραφεί στον ξένο αλλά και τον ελληνικό τύπο σχετικά με την ύποπτη προέλευση των πτωμάτων, όπως η ομολογία το 2005 ενός εμπόρου ανθρώπινων πτωμάτων και οργάνων από την Κίνα ότι πουλούσε πτώματα θανατοποινιτών προς 200-300 δολάρια το καθένα[2], αλλά και άλλα που αξίζει να απασχολήσουν εκείνους τους αρμοδίους που ενδιαφέρονται για τους πολίτες[3]. Είναι πολύ πιθανόν, επίσης, ακόμα και οι άνθρωποι που ήταν δότες να μην είχαν συναινέσει να χρησιμοποιηθούν κατ’ αυτόν τον τρόπο, αφού μάλιστα «η Premier στις ΗΠΑ, κατόπιν παρέμβασης του εισαγγελέα της Ν. Υόρκης, δηλώνει ότι δεν μπορεί να εγγυηθεί για την προέλευση των πτωμάτων και τη συναίνεση των ζώντων γι’ αυτή τη χρήση των σωμάτων»[4]. Στον αμερικανικό τύπο μάλιστα γράφτηκε και ότι οι άνθρωποι-εκθέματα υπήρξαν «θύματα παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»[5].

ΖΗΤΗΜΑ ΤΡΙΤΟ : η εμπορευματοποίηση των νεκρών. «Η Premier πληρώνει 25 εκατομμύρια δολάρια τα τελευταία 5 χρόνια για τα σώματα και τα όργανα που εκθέτει»[6] και η έκθεση έχει ονομαστεί «η έκθεση της εκμετάλλευσης»[7]. Στην Ελλάδα οι νεκροί εκτίθενται για 16 ευρώ – τιμή εισόδου ενήλικα.

ΖΗΤΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ : ο θάνατος γίνεται ψυχαγωγία και θέαμα. Τα παιδιά μας διασκεδάζουν βλέποντας ταινίες και παίζοντας παιχνίδια με ζόμπι, νεκροζώντανους,

«απέθαντους» και εμείς πηγαίνουμε στα μουσεία για να διασκεδάσουμε βλέποντας αληθινά πτώματα, νεκρά έμβρυα και λοιπά που δεν περιγράφονται. Ο θάνατος έγινε -και αυτός- θέαμα και η κοινωνία μας έγινε κοινωνία άρρωστων θεατών – με άλλοθι την ταμπέλα της δήθεν τέχνης ή της δήθεν εκπαίδευσης. Αυτό είναι πολιτισμός και τελεί υπό την αιγίδα Πολιτιστικού Οργανισμού;

ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟ : η ψυχιατρική διάσταση. Υπάρχει στην ψυχιατρική μια διαταραχή που ονομάζεται «νεκρομανία» η οποία περιγράφεται στα ψυχιατρικά εγχειρίδια ως «η παθολογική, επίμονη ενασχόληση με πτώματα». Ο γνωστός Γάλλος ψυχίατρος Charles Melman επισημαίνει ότι «η σαγήνη της [έκθεσης] δεν οφείλεται τόσο στην επιθυμία επιμόρφωσης ή στο θαυμασμό της "εσωτερικής ωραιότητας", όσο στην καινούργια διαστροφή που επινοεί. Η τεχνική διαδικασία που αξιοποιείται από τον "καλλιτέχνη" δίνει την ευκαιρία (με πλήρη ατιμωρησία και με τα καλύτερα προσχήματα) για μια ηδονοβλεπτική απόλαυση του θανάτου».[8]

ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΤΟ : η έκθεση ως γέφυρα εξεύρεσης οργάνων. Μία άλλη πτυχή του θέματος έχει να κάνει με τη χρήση της έκθεσης για να προωθηθεί το θέμα της δωρεάς οργάνων. Μήπως αυτός ήταν ο κατεξοχήν στόχος της έκθεσης; Όχι «ο εκπαιδευτικός», όπως διαφημίστηκε; Στην τελευταία αίθουσα της έκθεσης διακινούνται φυλλάδια του ΕΟΜ με το σλόγκαν "RECYCLE YOUR BODY" («Ανακύκλωσε το σώμα σου»). Προσωπικά, το σλόγκαν αυτό με βρίσκει αντίθετη. Τι θα πει «ανακύκλωσε το σώμα σου»; Τι είναι το σώμα σου για να το ανακυκλώσεις; Η μηχανιστική αντίληψη της ιατρικής που βλέπει τα όργανα ως ανταλλακτικά, η αποϊεροποίηση του σώματος που ανήκει στο Θεό, η αφαίρεση οργάνων που στις περισσότερες περιπτώσεις διενεργείται ενώ ο άνθρωπος ζει και αποτελεί παρέμβαση στο θεϊκό σχέδιο για την ώρα θανάτου του κάθε προσώπου, όλα αυτά είναι πολύ σοβαρά θέματα.

Θύελλα αντιδράσεων υπήρξε στην Αμερική για την έκθεση "Bodies". Ενδεικτικό παράδειγμα, η συντονιστής εκπαίδευσης σε Κέντρο Επιστημών, Elaine Catz, που παραιτήθηκε διαμαρτυρόμενη για την απόφαση του Κέντρου Επιστημών να εκθέσει τα πτώματα. Αξιέπαινη είναι και **η αντίδραση της Γαλλικής Επιτροπής Βιοηθικής** η οποία ονόμασε την έκθεση «πλήγμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια». Σύμφωνα με τη γνωμάτευσή της επιτροπής : «οι αντιφάσεις με το γαλλικό νόμο είναι προφανείς: η εμπορευματοποίηση του σώματος αποτελεί αντικείμενο απαγόρευσης … εκφράζουμε σαφείς επιφυλάξεις. 1. *Αρχικά, επιφυλάξεις αρχής για το ανθρώπινο σώμα ως "εμπόρευμα θεάματος" και για την ανάμειξη των λειτουργιών*…πρόκειται για μια έκθεση καλλιτεχνική, επιστημονική, παιδαγωγική, αισθησιασμού;…Σ' αυτό

το πλαίσιο σύγχυσης των ειδών, φαίνεται ότι η δήθεν παιδαγωγική και επιστημονική ταυτότητα της έκθεσης δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. 2. *Εν συνεχεία, [η έκθεση] εισάγει μια μηχανιστική θεώρηση του σώματος*... αυτά τα σώματα είναι σκοπίμως αποπροσωποποιημένα, ανώνυμα και η διαδικασία της πλαστινοποίησης παρουσιάζεται ως μια διαδικασία τεχνική και βιομηχανική. Πρόκειται για μια προσέγγιση που θυμίζει την μεταχείριση πτωμάτων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης κατά τον τελευταίο πόλεμο... 3. *Τέλος, η αναπαράσταση του θανάτου*. Η ιδέα ότι μπορείς να προσεγγίσεις το θάνατο του άλλου χωρίς ρίσκο, υποθέτει ότι αυτός ο άλλος είναι τόσο ανωνυμοποιημένος που δεν συντρέχει καμία αναφορά σε οποιαδήποτε ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Έτσι, εντελώς ανώνυμα, τα σώματα που εκτίθενται δεν υπήρξαν ποτέ άνθρωποι· η έκθεσή τους (και η χρήση τους ως αντικείμενα) αποτελεί προσβολή στην ταυτότητά τους και επομένως στην αξιοπρέπειά τους. Οι περισσότεροι πολιτισμοί απέφευγαν τέτοιες μορφές έλλειψης σεβασμού σε ένα πραγματικό λείψανο».[9]

Πολλές ελεύθερες φωνές στην Ελλάδα εξέφρασαν -μέσα από ιστολόγια και δημοσιεύσεις στον τύπο- τις αντιδράσεις τους και **ζητούν την άμεση απόσυρση της έκθεσης**.

Συντασσόμαστε μαζί τους. Είναι κρίμα που στην Ελλάδα καμιά επιτροπή Βιοηθικής δε φάνηκε να αντιδρά.

Υποσημειώσεις

[1]. Η «πλαστινοποίηση», καινοφανής ανακάλυψη του γερμανού ανατόμου Dr Gunther von Hagens,, είναι μια τεχνική που εξασφαλίζει τη μόνιμη διατήρηση όλων των ιστών.

[2]. Ελευθεροτυπία, 2-7 Φεβρουαρίου 2009

[3]. Έρευνα για τη νομιμότητα της έκθεσης “Bodies” διενεργεί αυτή την περίοδο η πολωνική δικαιοσύνη.

[4]. Καθημερινή, 15 Φεβρουαρίου 2009

[5]. Post-Gazette, 24 Ιουνίου 2007

[6]. ένθ. ανωτ.

[7]. ένθ. ανωτ.

[8]. Καθημερινή, 15 Φεβρουαρίου 2009

[9]. http://www.lyoncapitale.fr/index.php?menu=01&article=5688

(Πηγή: "Ιερά Μητρόπολις Γλυφάδος")

ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΚΟΣΜΟ:

1) ΗΠΑ (Η "πατρίδα" της έκθεσης)

Εμπειρία ζωής ή εμπόριο θανάτου; *(Πηγή: Ένθετο περιοδικό της Καθημερινής 22/3/2009)*

2) ΒΡΕΤΑΝΙΑ

«Μακάβρια και αισχρή»: Την κατακραυγή ξεσηκώνει στη Βρετανία έκθεση πτωμάτων και ανθρώπινων μελών